

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України «Про внесення змін
до Податкового кодексу України та інших законів України
щодо підтримки національного інвестора»

1. Обґрунтування необхідності прийняття проекту акта

На сьогоднішній день громадяни України зберігають свої заощадження здебільшого у готівковій формі або на депозитних рахунках у банках, і лише невелика частина фінансово обізнаних громадян диверсифікують підходи до заощадження та вкладають їх у фінансові інструменти.

За даними спеціального опитування, що було проведене у 2021 році 69% респондентів (проти 61% у 2018 році) відповіли, що формували заощадження за останні 12 місяців різними способами, а саме: «заощадив і зберігав готівку вдома або в гаманці», «зберігав гроші на поточному рахунку або на депозитному рахунку на вимогу», «віддавав гроші комусь із членів сім'ї задля заощаджень», «купував облігації або відкладав на строковий депозит», «інвестував в акції», «заощаджував або інвестував іншим способом, за винятком пенсійних внесків». Майже 59% респондентів заощаджували гроші у вигляді готівки, яку зберігали удома; лише 21% опитаних зберігали кошти на поточних або депозитних рахунках. Майже всі вказані вище способи заощадження (заощадження за певних умов окрім «інвестування в акції») не можуть створити довгострокового інвестиційного ресурсу для розвитку національної економіки.

При цьому, міжнародна практика (зокрема, Великої Британії, Канади та США) свідчить, що громадяни країн складають великий прошарок інвесторів, які довготривало інвестують в акції або облігації, випущені підприємствами, підтримуючи таким чином реальний сектор економіки.

Одним з ефективних інструментів мобілізації приватного капіталу є інвестиційні рахунки фізичних осіб, які поєднують спрощені механізми інвестування із податковими стимулами.

Подібні індивідуальні інвестиційні рахунки успішно діють у США, Канаді, Великій Британії, Японії, Австралії, Німеччині та інших країнах. Найвідомішою моделлю є Individual Retirement Accounts (IRAs) у США, які з 1974 року охопили близько 40% американських сімей і акумулювали понад 11 трлн доларів. У Великій Британії через Individual Savings Accounts (ISAs) інвестує 17% населення, у Японії – майже 14 млн громадян інвестуються через Nippon Individual Savings Account (NISA).

Додаткової уваги потребує досвід індивідуального інвестування в Польщі, де сформувалась окрема категорія інвесторів – «індивідуальні інвестори». Відповідно до даних дослідження, проведеного Об'єднанням індивідуальних інвесторів, портрет пересічного польського індивідуального інвестора виглядає так: середній вік індивідуального інвестора становить 39 років, має вищу освіту (56% опитаних), має роботу та дохід (62,6% опитаних), має середній досвід інвестування 5 років, має певний рівень фінансової грамотності (застосовує різні підходи до аналізу фінансових інструментів),

мотивацією для інвестування є додатковий дохід для забезпечення впевненої пенсії (50% опитаних), середня сума інвестицій складає 100 тис. злотих (приблизно 1 млн 100 тис. грн), майже щомісячно інвестує додаткові кошти (52,6% опитаних), надає перевагу фінансовим інструментам, випущеним польськими компаніями, цінні папери яких допущені до торгів на Варшавській фондовій біржі (77,1% опитаних інвестує в акції, які торгуються на Варшавській фондовій біржі), в середньому портфель складають фінансові інструменти 7-8 різних емітентів. Серед основних причин, що стримують розвиток індивідуального інвестування в Польщі, індивідуальні інвестори називають: податки на доходи від інвестицій, низький рівень фінансової грамотності, вплив політики на ринки капіталу, високий рівень витрат на обслуговування інвестицій.

Аналіз міжнародного досвіду індивідуального інвестування та використання аналогів особових інвестиційних рахунків свідчить про їхню високу популярність і зацікавленість громадян, особливо молоді, у формуванні власних заощаджень. Основними перевагами таких інструментів є можливість самостійного вибору напрямів інвестування, податкові пільги та орієнтація на підтримку реального сектору економіки.

Спільною рисою таких систем є самостійність інвесторів у прийнятті рішень щодо фінансових інструментів і державна підтримка через податкові стимули. Саме податкові пільги є головним чинником мотивації. У США 85% власників IRAs називають їх вирішальним аргументом, а 40% зізнаються, що без цих стимулів не здійснювали б інвестування.

2. Мета і шляхи досягнення

Метою проекту акта є:

- формування культури довгострокового інвестування громадянами – індивідуальними інвесторами з метою диверсифікації форм заощадження та збереження вартості накопичених коштів у часі;
- створення нового джерела капіталу для національних компаній – емітентів, які готові вести діяльність прозоро та відповідально з урахуванням прав міноритарних акціонерів;
- створення нового механізму для залучення інвестицій громадян – особових інвестиційних рахунків;
- підтримка та розвиток української економіки під час війни та після її завершення.

3. Загальна характеристика та основні положення проекту акта

Проектом акта пропонується внести зміни до Податкового кодексу України та Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», в частині запровадження особових інвестиційних рахунків, а саме:

- визначити, що особовий інвестиційний рахунок, відкритий в інвестиційній фірмі – особовий інвестиційний рахунок – це аналітичний рахунок в системі внутрішнього обліку інвестиційної фірми, де обліковується інформація про кошти, що належать фізичній особі резиденту України

(клієнту) та знаходяться на рахунку інвестиційної фірми (далі - кошти, що обліковуються за особовим інвестиційним рахунком), та інформація про зобов'язання за цими коштами, який відкривається інвестиційною фірмою з метою забезпечення здійснення клієнтом інвестиційної діяльності та обслуговується (ведеться) інвестиційною фірмою в порядку та на умовах, передбачених цим Законом та нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

– визначити, що строк, на який відкривається особовий інвестиційний рахунок, не обмежується. Клієнт інвестиційної фірми має право переказувати кошти на рахунок інвестиційної фірми для наступного обліку таких коштів за його особовим інвестиційним рахунком протягом одного календарного місяця в сумі, що не перевищує 10 000 євро (порогова сума коштів). При цьому розрахунок порогової суми коштів здійснюється за офіційним курсом Національного банку України станом на 01 січня року, за який здійснюється такий розрахунок.

– створити дієвий інструмент інвестицій у національний ринок цінних паперів, через встановлення вимоги щодо інвестування коштів, що обліковуються за особовим інвестиційним рахунком в емісійні цінні папери, що перебувають у вільному обігу на території України, фінансові та товарні аграрні ноти, а також в інші фінансові інструменти, види та вимоги до яких визначаються нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

– забезпечити транспарентність особових рахунків для податкових органів, через встановлення вимог до інвестиційних фірм щодо розкриття податковим органам інформації про відкриття/закриття особового інвестиційного рахунку, а також щорічного звітування про операції здійснені платником податків за рахунок коштів, що обліковуються за особовим інвестиційним рахунком;

– передбачити спеціальний режим оподаткування доходів фізичних осіб, отриманих від інвестування через особові інвестиційні рахунки, зокрема дохід, отриманий платником податків від операцій здійснених за рахунок коштів, що обліковуються за особовим інвестиційним рахунком, доходу від операцій з цінними паперами, придбаними за рахунок таких коштів, а також доходи (дивіденди, проценти тощо) за такими цінними паперами, не підлягають оподаткуванню та не включаються до загального річного оподаткованого доходу платника податків, за винятком випадків їх дострокового зняття (до закінчення 1095 календарних днів);

– встановити жорсткі вимоги до ведення особових інвестиційних рахунків інвестиційними фірмами, зокрема можливість функціонування лише одного рахунку такого типу, підстави та порядок дострокового закриття рахунків, особливості переходу від інвестиційної фірми до іншої, що направлені на захист інвесторів та усунення можливих зловживань використання особових інвестиційних рахунків у неправомірних цілях.

4. Правові аспекти

Правовідносини у цій сфері регулюються Податковим кодексом України та Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту акта не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України.

6. Оцінка відповідності

У проекті акта відсутні положення, що стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції; прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод; впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; створюють підстави для дискримінації.

7. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проекту акта

Прийняття проекту акта сприятиме:

- появі довгострокових фінансових ресурсів у фінансовій системі України;
- залученню значного обсягу інвестицій у національні ринки капіталу;
- стимулюванню довгострокової інвестиційної діяльності громадян – індивідуальних інвесторів;
- збільшенню заощаджень громадян та зменшенню негативного впливу на них інфляційних процесів;
- зменшенню маси заощаджень населення України у готівкової формі;
- прозорості та покращенню податкової дисципліни підприємств, зацікавлених у доступі до довгострокових фінансових ресурсів на внутрішньому фондовому ринку;
- підвищенню фінансової грамотності населення.

Народні депутати України

Гетманцев Д.О. та інші

